

§ 5.

Herr Talmannen tillkännagaf, att, i enlighet med de i detta protokolls 2:dra § omförmälda voteringspropositioner, som jemväl blifvit af Första Kammaren godkända, gemensamma omröstningar komme att anställas vid början af det Kamrarnes sammanträde, som Herrar Talmän ville låta anslå till nästa Måndag, den 2 instundande Mars.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag rörande de i detta sammanträde fattade beslut.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 3 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Lördagen den 28 Februari.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 21 innevarande månad.

§ 2.

Herr Talmannen tillkännagaf, att Herr *P. Staaff* skriftligen anmält, det han, som några dagar varit illamående och fortfarande vore opasslig, icke kunde bevista Kammarens sammanträde denna dag.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades ånyo Stats-Utskottets Utlåtanden N:is 28 och 29, äfvensom samma Utskotts Memorial N:o 30.

§ 4.

Efter skedd föredragning af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 12, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående upphörande af

optionsrätt till arrende af landtstatsboställe, som efter indragning till statsverket för dess räknin $\ddot{z}$ för första gången utarrenderas, blef berörda Utlåtande af Kammaren bifallet.

§ 5.

Föredrogs och lades till handlingarne Stats-Utskottets Memorial N:o 23, i anledning af Statskontorets underdåniga berättelse angående statsverkets spanmålsrörelse, undsättningsfonden och f. d. magasinsfonden.

§ 6.

Förekom till behandling Lag-Utskottets Utlåtande N:o 9, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förordning angående förändradt sätt för offentliggörande i kyrka af allmänna författningar och kungörelser samt enskilda tillkännagifvanden.

Beträffande sättet för föredragningen af detta ärende, hemställde Herr Talmannen, att det af Utskottet framlagda författningsförslaget måtte få paragrafvis föredragas och rubrikens ordalydelse komma under pröfning först sedan Kammaren rörande hvarje särskild § fattat sitt beslut. Denna hemställan bifölls, och föredrogs alltså nu, i enlighet dermed, förordningsförslagets:

§ 1.

Härvid begärdes ordet af

Herr Peter Olsson, som anförde: Då senast församlade Kyrkomöte, till hvilket Kongl. Maj:t öfverlemnad ifrågavarande proposition, för sin del bifallit densamma, så må jag bekänna att jag väntat, att Kongl. Maj:ts förslag skulle vinna jemväl Riksdagens bifall. Det är ledsamt, att Första Kammaren redan afslagit såväl Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets förslag af inskränktere omfattning. Då jag vid sådant förhållande icke har för afsigt att föreslå Kammaren att antaga någotdera af dessa förslag, emedan frågan i alla händelser förfallit för denna riksdag, har jag dock ansett mig skyldig uttala mitt beklagande deröfver att man icke velat finna denna fråga vara så vigtig, att den förtjent lösas på något af de föreslagna sätten. De olägenheter och missförhållanden från kyrklig synpunkt, som äro förenade med det nu brukliga sättet att offentliggöra kungörelser, äro så allmänt kända och erkända, att derom icke kan vara synnerligt mycket att säga. Jag hoppas dock att inom en ej aflägsen framtid åsigterna i frågan skola ändra sig inom landets Första Kammare, af hvilken man borde kunna vänta något intresse äfven för kyrkliga frågor, och i denna förhoppning beklagar jag endast den utgång frågan nu fått, utan att framställa något yrkande.

Herr Wigardt: Äfven jag beklagar, att Första Kammaren icke kunnat antaga Utskottets förslag. Under flera tiotal af år har jag från

presterschaften hört klagomål öfver skyldigheten att i kyrkan uppläsa författningar och kungörelser, perm från perm, som det heter. Detta skall naturligtvis vara tröttsamt både för presten och för församlingen. I afseende på sättet att uppläsa dessa kungörelser är uppfattningen olika hos olika prester. En del uppläsa dem ordagrann och för åhöraren torde det vara svårt att fatta innehållet, så att den, som vill taga reda derpå, nödgas gå igenom kungörelserna antingen i sakristian eller hemma. Nu har Utskottet, enligt min uppfattning, framlagt ett medelförslag, som är nyttigt för både församlingen och presten. Sedan Första Kammaren afslagit både Kongl. Maj:ts och Utskottets förslag, har väl frågan fallit för denna riksdag, men jag tror dock att Andra Kammaren, detta oaktadt, bör behandla densamma sjelfständigt, hvarför jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Danielsson: Lika med den föregående talaren beklagar jag, att Första Kammaren icke bifallit Utskottets förslag, hvilket synes mig vara så lämpligt, att både församlingarne och presterschaften böra dermed vara belättna. Nu har frågan beklagligtvis blifvit undanskjuten till en obestämd framtid. Om Utskottets förslag antoges, så skulle det nu föreskrifna årliga uppreandet i kyrkan af författningar och kungörelser komma att upphöra och församlingarne skulle slippa sitta och afhöra en mängd mindre viktiga författningar. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag, i förmodan, att Kammaren vill uttala sig för en förändring, i det syfte Utskottet föreslagit.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Jag ämnar icke uppträda till försvar för Utskottets förslag, emedan jag inom Utskottet icke biträdt detsamma, ehuru jag icke antecknat mig såsom reservant, därför att jag ansåg Utskottets förslag temligen oskyldigt, så att det kunde vara likgiltigt, om det antogs eller icke. Men jag kan icke heller gilla Kongl. Maj:ts proposition, och jag tror icke att man på den vägen skall lyckas vinna det åsyftade målet. Kongl. Maj:ts förslag är dessutom af beskaffenhet att ej gerna kunna antagas, emedan det på många ställen är svårt om ej omöjligt tolka den rätta meningen, och understundom i tillämpningen skulle blifva rent af löjligt. Så sägs, till exempel, i 7 § att presten kan utse en tjenlig person att från lämpligt ställe å kyrkogången uppläsa kungörelser, och att presten skall vaka öfver att han läser rätt. En sådan anordning kan väl icke vara välbetänkt. Om man skall vinna det åsyftade målet, så måste man enligt min tanke skilja de kyrkliga kungörelserna från de kommunala, samt öfverlemnade de förra åt presten, och de senare åt kommunalstämmans ordförande, och derefter låta kommunen sörja för offentliggörandet på sätt som finnes för kommunen lämpligast. Jag har väl hört presterne klaga öfver det nuvarande tillståndet, men jag har å andra sidan hört många och berättigade klagomål deröfver, att presterne hafva alla kungörelserns offentliggörande som röra rent af kommunala bestyr om hand. När nu en kungörelse rörande ärenden, som höra till kommunalstämman, skickas till presten, så läser han väl upp den i kyrkan, men härigenom komma många viktiga saker att gå förlorade för vederbörande kommuner, då kommunalstämmans ordförande

ofta ej blir i tillfälle att i rätt tid utlysa kommunalstämma i saken. Detta är ett stort och viktigt skäl, hvarför dylika kungörelser böra öfverlemnas till kommunalstämmans ordförande, på det han i god tid må kunna fullgöra sina skyldigheter. Det torde ej heller vara så svårt, som man föreställer sig, för kommunen att bevara de af ifrågavarande handlingar, som för kommunen äro af något värde. Jag föreställer mig, att kommunen kan på lämpligt ställe inrätta ett arkiv, der handlingarne lika väl kunna förvaras som hos presten, samt utan personer som under ansvar taga vård om desamma.

Jag vill icke framställa något yrkande, utan har endast så väl i Kammarern som i Utskottet velat uttala min åsigt i frågan, den enda som jag tror kan föra frågan till en nöjaktig lösning.

Herr Lyth: Jag vill blott med några ord uttala min mening, att orsaken hvarföre Utskottet, på sätt som skett, bifallit Kongl. Maj:ts proposition, väl ligger deri, att Utskottet ansett sig böra föreslå en lag, hvari genom det blefve *tillåtet* för presten att göra, hvad redan nu *in praxi* sker. Det kan ej vara nyttigt att en lag så ofta öfverträdes, och det är föga angenämt för presten, som uppmanar en hvar af sina åhörare att vara mencklig ordning undergifven, att nödgas sjelf bryta deremot nära nog hvarje Söndag. Detta torde vara orsaken, hvarför Utskottet tillstyrkt antagandet af de 3 första paragraferna i Kongl. Maj:ts förslag. De öfriga skulle, om de blefvo gällande lag, endast intrassla saken och blefve till föga gagn för presten eller församlingen. I motsats mot Herr Peter Olsson, anser jag, att Kammarern icke bör kasta bort frågan, utan tror jag, att den bör bifalla Utskottets förslag af tre skäl. För det första derför att det är rätt och billigt; för det andra, derför, att Kammarern derigenom uttalar hvad som för närvarande bör göras för att afhjelpa det rådande missförhållandet, och för det tredje äfven derför, att ett sådant uttalande kan vara nyttigt för regeringen, om den, såsom jag tror den enligt 89 § Regeringsformen vara berättigad till, skulle vilja (utan Kyrkomötets hörande) utfärda en förordning i frågan.

Jag yrkar emellertid bifall till Utskottets förslag.

Med Herr Lyth instämde Herr *Samuel Jonsson*.

Herr Nils Petersson: Det torde vara öfverflödigt att yttra sig i denna fråga, då utgången redan är gifven, men frågan är dock af den egenskap att den härmed icke är afgjord, ty den kommer troligen att dyka upp igen vid nästa kyrkomöte. Det torde derför vara riktigt, att Kammarern nu uttalar sin mening. Lika med den näst föregående talaren anser jag att Kongl. Maj:ts förslag i de delar, hvari detsamma af Utskottet icke blifvit biträdt, är föga lämpligt för landbefolkningen. Förhållandena i städerna och på landet äro nemligen i detta afseende mycket olika. Städernas innevånare hafva tillgång till tidningar, så fort dessa utkomma, då deremot landbefolkningen är inskränkt till kungörelserna, och så länge grundlagen förbjuder tryckeriers anläggande på landet, är Kongl. Maj:ts förslag i sin helhet opraktiskt. Då något annat förslag än Utskottets

icke kan antagas, vill jag, för att icke längre uppehålla tiden, endast yrka bifall till detsamma.

Herr C. Ekman: som jag till alla delar hyser samma åsigt i frågan som Herr Sven Nilsson i Efveröd, kan jag inskränka mig att instänma med honom.

Herr Törnfeldt: Jag gillar Utskottets förslag i § 1 mom. 1, men i afseende å andra momentet hemställer jag om det kan vara skadligt, att allmänheten årligen påminnes om de viktigaste lagar och författningar. Jag skulle därför vilja föreslå, att detta moment ändrades i det syfte, att ifrågavarande författningar och kungörelser endast tillkännagåfvas med en kort uppgift om innehållet.

Herr Alb. Staaff: Då Utskottets förslag, ehuru det lemnar åtskiligt att önska, eger ett bestämdt företräde framför det nu brukliga sättet att offentliggöra kungörelser, får jag för min del tillstyrka antagandet af samma förslag.

Herr Peter Olsson: Med anledning af Herr Lyths yttrande vill jag nämna att jag visst icke vill motsätta mig Utskottets förslag. Jag ville blott säga att det icke gerna kan leda till något resultat, emedan detsamma, enligt mitt förmenande, medgifver allt för litet i afseende på den lättnad, som kännas af behovet påkallad. Vill man dock anse förslaget antagande såsom en opinionsyttring af Kammaren, har jag, för min del, icke något emot att förslaget bifalles.

Herr Jöns Rundbäck: In praxi kan det göra detsamma, om Utskottets förslag antages eller icke, ty i de flesta församlingar läser presten icke upp alla kungörelserna och han kan ej eller gerna göra det. Utskottets förslag kunde därför vara öfverflödigt, men det nuvarande stadgandet bör icke stå kvar, om det ej kan tillämpas. En äldre lag finnes, som säger att presten skall förklara författningarnes innehåll, men detta skulle taga allt för mycken tid, förutsatt äfven att presten vore så hemma i juridik att han kunde förklara författningarne.

Bland åligganden, som borde gå bort, är prestens skyldighet att uppläsa de långa och dryga uppbudsförteckningarne, som i stora domsagor kunna fylla fem å sex ark. Uppbudens publicerande tjänar dock för närvarande till rakt ingenting, sedan bördsrätten upphört. Beträffande Herr Sven Nilssons yttrande, att kommunalstämmans ordförande borde hafva sin andel af kungörelserna, vill jag nämna att på min ort har kommunalstämmans ordförande liksom presten så väl alla myndigheters kungörelser som Svensk Författningssamling, och enskildas kungörelser kan han icke åläggas samla.

För min del yrkar jag bifall till Utskottets förslag, såsom både billigt och välbetänkt, då deremot Kongl. Maj:ts proposition är omöjlig att tillämpa och skulle frankalla dubbla svårigheter.

Herr *Johannes Jonsson* förenade sig med Herr Rundbäck.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr Talmannen upptog de gjorda yrkandena och afgaf, i öfverensstämmelse med dem, propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan som jemväl på bifall till Herr Törnfeldts ändringsförslag. Som svaren utföllo med öfvervägande ja för den förra meningen, hade Kammaren således godkänt Utskottets förslag i oförändradt skick.

Derefter blefvo §§ 2, 3 och 4 äfvensom *rubriken* hvar efter annan Godkända.

§ 7.

Föredrogs och bifölls Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 5), med anledning af förslag om reglerande af fattigvårdsförhållandena emellan Svenska och Norska kommuner till likhet med hvad inom Sverige är gällande kommuner emellan.

§ 8.

Skedde föredragning af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 22, angående beräkningen af statsverkets inkomster.

Utskottets hemställanden i

1:sta—6:te punkterna.

Biföllos.

Rörande *7:de punkten* anförde:

Herr Peter Olsson: Jag ber Kammaren om ursäkt därför att jag anhåller att i anledning af den nu föredragna punkten få några ögonblick upptaga Kammarens tid. Jag gör det af två skäl. Först därför att, då frågan om statens finansiella ställning varit under öfverläggning inom denna Kammare, det icke blifvit för mig klart, och jag fruktar att äfven andra af Kammarens ledamöter sväfva i samma ovisshet, hur vår ekonomiska ställning för år 1875 verkligen gestaltar sig liksom jag befarar att Kongl. Maj:ts nådiga proposition om statsverkets tillstånd och behof saknar önskvärd tydlighet i sjelfva uppställningen. Man har, å ena sidan, sökt visa, att de större inkomster, som i budgeten upptagas, föra med sig större utgifter och att man måste upplåna medel till bestridande af de löpande utgifterna, och, å andra sidan, erinrat att upplåningen afser jernvägsbyggnader och andra företag, som skulle bereda inkomster och vinst för statskassan. Det andra skälet till mitt uppträdande är det nu föreliggande inkomstbetänkandet, som visar ett öfverskott af icke mindre än 9,238,450 kronor, då dessa inkomster jemföras med dem för innevarande år. Det skulle således häraf kunna dragas den slutsats, att statens ställning för år 1875 vore särdeles gynsam och att följaktligen det befintliga

öfverskottet, skulle kunna användas till jernvägsbyggnader eller andra produktiva ändamål. Till åskådliggörande af ställningen har jag derföre ock uppgjort en tablå, upptagande statens inkomster och utgifter för år 1875. I afseende på inkomsterna har jag trott mig böra, till förekommande af oreda och ovisshet om hvad som verkligen är *inkomst*, afdraga sådana utgifter, som äro en naturlig följd af de större inkomsterna, då man jemför dem med 1874 års riksstat. Man finner sålunda, att, om från jernvägstrafiksmedlen, som för år 1875 upptagas till 14,000,000 kronor, afdragas utgifterna för trafiken, eller 8,832,500 kronor, så uppstår en behållning af 5,167,500 kronor. Vidare upptagas skogsmedlen till 1,000,000 kronor, men om derifrån afräknas de kostnader, som äro en följd af nämnda medels ingående till statskassan, hvilka kostnader utgöra på ordinarie stat upptagna kronor . . . . . 650,000: — och på extra stat kronor . . . . . 20,400: —

eller tillhopa kronor 670,400: —,

så visar sig en nettobehållning af 329,600 kronor.

Tullmedlen upptagas till 19,500,000 kronor, men efter afdrag af dels å Tullverkets ordinarie och extra stat uppförda kronor . . 2,519,770: — dels ersättningen till städerna för tolagsmedel „ . . 1,040,000: —

eller tillhopa kronor 3,559,770: —,

uppstår en nettobehållning af kronor 15,940,230.

Ifrån stämpelpappersmedlen 1,880,000 kronor måste afdragas utgifterna 164,000 kronor, hvarefter återstår en behållning af 1,716,000 kronor. Bränvinstillverknings- och Hvitbetssockertillverkningsafgifterna, tillhopa 12,060,000 kronor, lemna efter afdrag af omkostnaderna 400,000 kronor, en behållning af 11,660,000 kronor. Vid sammanläggning af de belopp, som, på sätt jag här ofvan visat, måste anses såsom en verklig statsinkomst, med tillägg af skattemedlen, uppgående till 8,040,000 kronor, uppkommer en summa af 42,853,330 kronor eller, med ytterligare tillägg af bevilningsmedlen 2,800,000 kronor, en slutsumma af 45,653,330 kronor. Detta är i fullkomlig öfverensstämmelse med Herr Finansministerns förslag. Herrarne finna, att uti denna tablå icke äro upptagna telegrafmedlen, fyr- och båkmedlen och postmedlen, och detta har sin grund deri, att Herr Finansministern upptagit dessa medel i debet och kredit till *lika* belopp, af hvilken anledning äfven jag i tablån blott anmärkt desamma inom linien utan att upptaga dem i sjelfva slutsummorna. Efter hvad jag ofvan visat, uppgår således statens nettotoinkomst till 45,653,330 kronor. I denna summa äro, såsom Herrarne finna, icke inräknade upplånade medel, såsom föreslagna till jernvägsbyggnader m. m.

Kastar man nu en blick på utgifterna för nästkommande år, ibland hvilka jag icke upptagit sådana utgifter, som erfordras för jernvägsbyggnader eller andra produktiva ändamål, utan blott löpande utgifter af den natur att de säkerligen hvarje år vilja återkomma, så visar det sig, att de olika beloppen äro:

Under	Första	hufvudtiteln	kronor	1,269,750: —
„	Andra	„	„	3,360,900: —
„	Tredje	„	„	609,365: —
„	Fjerde	„	„	11,785,000: —

Transport 17,025,015: —

		Transport	17,025,015: —
Under	Femte	hufvudtiteln	kronor 3,662,100: —
„	Sjette	„	„ 3,184,600: —
„	Sjunde	„	„ 1,214,700: —
„	Attonde	„	„ 6,954,000: —
„	Nionde	„	„ 1,575,085: —
		eller tillhopa	kronor 33,615,500: —

De äro de på ordinarie stat upptagna utgifterna.

De extra ordinarie utgifterna belöpa sig:

På	Andra	hufvudtiteln	till kronor	569,024: 70.
„	Fjerde	„	„ „	4,615,000: —
„	Femte	„	„ „	2,425,330: —
„	Sjette	„	„ „	1,502,401: 99.
„	Sjunde	„	„ „	151,690: —
„	Attonde	„	„ „	1,974,189: —
„	Nionde	„	„ „	488,500: —
		eller tillhopa	kronor 11,726,135: 69,	

hvaraf följer att summan af ordinarie och extra ordinarie utgifter utgör 45,341,635 kronor 69 öre.

Frågar man sig nu huru öfverskottet på 1875 års stat ställer sig, så visar det sig väl, att inkomsterna öfverskjuta utgifterna med 311,694 kronor 31 öre, men härvid måste dock tagas i betraktande en omständighet af symmerligen stor vigt. Som jag redan nämnt, är nettobehållningen af jernvägstrafiksmedel upptagen till 5,167,500 kronor. Såsom Herrarne hafva sig bekant, uppgår vår statsskuld för jernvägslån för närvarande till öfver 100,000,000 kronor. Det bör vara för hvar och en klart, att, då man i budgeten upptager inkomsten af ett företag, för hvilket staten satt sig i skuld till nyssnämnda belopp eller derutöver, det ligger i sakens natur och är, jag vågar påstå det, alldeles nödvändigt, så vida man vill hushålla klokt och uppställa staten sådan den verkligen är, att bland utgifterna upptaga den annuitet, som erfordras till gäldande af ränta och årlig amortering af jernvägslånen, ty om man å ena sidan upptager inkomsten af jernvägarne till mera än 5,000,000 kronor, men å andra sidan icke beräknar de utgifter, som äro en naturlig följd af dessa inkomster, så kan man icke säga att man uppställt staten, sådan den i verkligheten är. Följden häraf skulle nemligen blifva den, att man antingen finge antaga en oförutsedd inkomst, med hvilken balansen skulle betalas, eller också upplåna den summa, som erfordras till gäldande af ränta och amortering. Om denna anmärkning, såsom jag tror, är riktig, så kommer jag, oaktadt jag sökt uppgöra min tabell så omsorgsfullt som möjligt, icke till annat resultat än att 1875 års stat lemnar en balans eller obetäckt summa af minst 5,000,000 kronor i rundt tal. Nu vill jag visserligen icke bestrida, att det icke möjligen kan inträffa, såsom under 1873 egde rum, att öfverskott uppstår på några medel, t. ex. jernvägstrafiksmedel eller tullmedel eller skogsmedel eller bränvinstillverkningsmedel, men man skall ega alldeles för liten kännedom om konjunkturernas beskaffenhet för att bygga på något öfverskott af t. ex. tullmedlen eller bränvinstillverkningsafgifterna. Ser man nemligen på tullbehandlingen under sistlidne månad, så visar sig att tullintraderna

äro mindre än under motsvarande månad 1873, hvilket har sin naturliga grund deri att köpmännen i slutet af år 1872 hopade en mängd varor på nederlag för att åtnjuta den lindring i tullen, som inträdde med det årets slut. Jag kan således icke i afseende å denna statsinkomst annat än gifva Herr Finansministern full rätt deruti att det högsta belopp hvartill tullmedlen kunna i 1875 års stat upptagas är 19,500,000 kronor. I fråga om skogsmedlen så synes det mig både naturligt och nödvändigt att, om vi skola sträfva till en sundare och riktigare skogs-lagstiftning, detta icke kan ske på annat sätt än att staten inköper för skogsodling passande mark, såsom komiterade föreslagit och efter hvad jag hört Herr Ordföranden i Riksdagens Särskilda Utskott yttra, jemväl skall vara af Utskottet påtänkt. Om detta inträffar, hvilket jag anser för staten nyttigt och fördelaktigt, så lär man sannolikt icke på denna inkomsttitel kunna beräkna något betydligare öfverskott utan snarare tvärtom.

Beträffande vidare bränvinstillverkningsafgiften, så är denna onekligen en vigtig inkomst. 12,000,000 kronor spela en stor rol i inkomststaten, och lemna man dem å sido, så råkar man in i stora svårigheter. Å andra sidan kan det dock icke förnekas att i afseende på denna inkomst och den rörelse, som står i sammanhang dermed, saken ställer sig så, att Regering och Riksdag icke i längden kunna uppskjuta att vidtaga åtgärder för att minska det beklagliga förhållande, som uppstått genom, och är en följd af dryckenskapslasten.

Om utaf dessa åtgärder någon minskning eller ökning i statskassan skall uppkomma, vill jag låta vara osagdt. Det beror på det sätt, hvarpå regeringen anser sig böra lösa frågan, och det beslut, hvartill representationen kan komma, men jag tror att så mycket bör vara klart för en fosterlandsvän, att staten icke bör grunda sina utgifter i någon väsendtlig mån på sådana inkomster, ty om också dessa spela en stor rol med afseende å statskassans tillstånd, tror jag likväl att den demoralisation och benägenhet för sysslolöshet, som superiet medför, är en källa till bekymmer af vida större betydelse för landet än fördelen af dessa tolf millioner bränvinsmedel. Härmed har jag naturligtvis icke velat säga att Herr Finansministerns tablå öfver statsverkets inkomster är oriktig, utan blott att i framtiden statsverket icke bör i egentlig mening grunda sina utgifter på så beskaffade inkomster. Detta med afseende å de s. k. hufvudinkomsterna: jernvägstrafik-, skogs-, tull- och bränvinstillverkningsmedel, eller med andra ord de väsendtliga posterna, hvarmed vi hafva att fylla utgifterna.

Ser jag åter igen på dessa utgifter och derjemte tänker på hvad Finansministern nyligen yttrade — att ingen har upplefvat den tid, då statsutgifterna kunnat minskas, och att säkerligen ingen kommer att upplefva den tid, då de komma att falla, så framstår den tablå, jag tillåtit mig att uppläsa, eller rättare den balans, jag framvisat, ännu mera betänkelig. Visserligen vill jag icke förneka, att icke Sverige eger ganska rika och stora källor till utveckling, således äfven till inkomster för statskassan, icke heller vill jag bestrida riktigheten af vår praxis att disponera stora summor för jernvägsbyggnader, då ju jernvägar erfordras för landets och industriens

industriens utveckling och, såsom jag hoppas, komma att i framtiden lemna en icke obetydlig afkastning, men då jag ser på landets ekonomiska ställning, då jag tager i betraktande de stora utgifter, staten redan åsamkat sig, och bemödandet att ytterligare öka desamma, då jag betänker att den enskilda företagsamheten är så beskaffad, att den måste binda ganska stora kapital och vidare besinnar att till de storartade jernvägsbyggnaderna och industriella anläggningarna måste införskrifvas en dyrbar materiel, hvarigenom stora summor årligen utgå till våra liquidationer i utlandet, då tror jag, mine Herrar, att omständigheter af så allvarsam art föreligga, att de fordra den största varsamhet och omtänksamhet, då vi besluta oss för nya och stora utgifter från statskassan. Skulle man derjemte fästa afseende vid något, som lätt kan inträffa och som erfarenheten ganska ofta gifvit vid handen, nemligen att vi få mindre gynsamma år, stundom missväxtår och till och med flera på hvarandra följande dåliga skördar, så fruktar jag att statens ekonomiska ställning icke skulle blifva så gynsam som man nu vill låta påskina.

Jag har framkommit med detta uttalande och dessa beräkningar, emedan jag önskat gifva denna Kammare en klar öfersigt af ställningen, innan beslut med afseende å föreslagna nya statsutgifter kunna komma att fattas. Naturligtvis har jag icke något yrkande att göra, jag har blott velat framställa ställningen sådan jag funnit den vara och derom uttalat min åsigt, till den kraft och verkan det må hafva.

Herr Ehrenborg: För min ringa del har jag visserligen icke för afsigt att ingå i det stora ämne, som af den siste ärade talaren blifvit vidrördt, nemligen förhållandet mellan statens debet och kredit i det hela, ej heller att vid den nu föredragna punkten framställa annat yrkande än bifall till Utskottets förslag, utan jag har begärt ordet endast för att göra Herrarne en liten påminnelse med afseende å den först förekommande inkomstiteln, räntan. För den ungefärliga hälften af denna Kammares ledamöter, som var med vid 1871 års riksdag och bevittnade striden om tackjernstionden, torde det ännu vara kvar i minnet huruledes, då man efterskänkte denna för det allmänna och för en samhällsklass, nemligen producenterne af tackjern, oförmånliga produktionsskatt, man dervid uppställde såsom vilkor, att en annan samhällsklass, jordegarna i de s. k. privilegierade bergslagen, i stället skulle påföras — ehuru endast till hälften — de skyldigheter icke blott med afseende å rotering såsom Kongl. Maj:t föreslagit, utan beklagligen äfven med afseende å grundräntan, de skyldigheter, från hvilka bergslagen ansågos hafva varit befriade. I enlighet med denna utgång af saken beslutade samma 1871 års Riksdag att i derpå följande riksstat för 1872 upptaga ett belopp af 15,000 R:dr såsom ökad statsinkomst under titeln räntan. Likaså beslutade 1872 års Riksdag att upptaga samma förökade ränta uti 1873 års stat, och vidare fattade 1873 års Riksdag enahanda beslut för 1874. Men nu, det fjerde året, har man frångått denna uppställning, så att Kongl. Maj:t uti statsverks-propositionen icke beräknat dessa 15,000 såsom ökad ränta från de privilegierade bergslagen; en åtgärd som Stats-Utskottet lemnat utan anmärkning. Och då jag forskar efter anlednin-

gen, så finner jag den omnämnd uti bilagan N:o 6 B. pag. 10, der Herr Finansministern till statsrådsprotokollet yttrat några för mig synnerligen glädjande ord af innehåll, att de åtgärder, som erfordrats för att bestämma de nya rättsförhållanden, hvilka betingats utaf 1871 års Riksdags beslut, icke hunnit fulländas, så att ens afgifterna för år 1872 ännu kunnat inflyta. Att denna förklaring af Departementschefen endast innebär det som ordalydelsen innehåller, finner jag svårt att förstå, då ju samma skäl varit gällande jemväl under de näst föregående åren, ty äfven då hade icke någon uträkning medhunnits rörande dessa räntors precisa belopp och fördelning på hvarje särskildt hemman. Jag kan derföre icke annat än i dessa ord jemväl se ett medgifvande att vederbörande blifvit öfvertygade om omöjligheten att utreda, beräkna och påföra dessa räntebelopp.

Mine Herrar! Då vi vid 1870 års riksdag inom denna Kammare af alla krafter arbetade *emot* Kongl. Maj:ts dåvarande, af förre Finansministern framställda proposition i detta ämne, och då vi vid 1871 års riksdag arbetade *för* Kongl. Maj:ts af nuvarande Finansministern framlagda proposition, så framhöllo vi icke blott att alla dithörande förhållanden ännu voro outhärdade och omtvistade med afseende å vissa bland bergslagens förmenta friheter, utan äfven att det skulle blifva en ren omöjlighet, åtminstone hvad jordboksräntan angick, att med säkerhet kunna påföra densamma, i brist på kunskap om dess ursprungliga belopp, men vi gjorde det förgäfvos. Oaktadt vår erinran: — lägg gerna på rotering, men rör icke vid den flere hundra år gamla räntan i bergslagen, — beslutade Riksdagen ändå att pålägga icke blott half rotering, utan också en ökad ränta. Då jag nu af bilagan till Kongl. Maj:ts proposition, vid hvilken Stats-Utskottet icke gjort någon erinran, finner att man liksom börjar draga sig för att vidare upptaga denna summa såsom statsinkomst, så kan jag icke se annat, än att vederbörande myndigheters förhoppning att bringa reda i denna sak för närvarande är liksom ett aflägsset moln, och det torde derföre ursäktas om en af de öfvervunna gamla kämparne i tackjernstiondefrågan, sedan han fått bekräftelse på sin åsigt, icke kunnat motstå frestelsen att, i enlighet med det gamla ordspråket om "hvad jag sade år 1799 om våren", nu träda upp och göra en påminnelse. Jag tror att liksom dessa åtgärder för att uträkna 15 à 18,000 R:dr hittills på närmare tre års tid icke medhunnits, de icke heller — hvad jordboksräntan angår — skola medhinnas till någon följande riksdag och sannolikt icke till århundradets slut, samt att innan dessa åtgärder medhunnits hela grundskattefrågan deremot kommit i tillfälle att förflyttas från den framför oss liggande dagordningen till den bakom oss liggande historien.

Herr Statsrådet och Chefen för Finans-departementet Wærn: Jag ankom nyss från Första Kammaren, der jag deltagit i diskussionen om föreliggande betänkande, och hörde endast slutet af Herr P. Olssons föredrag, hvarföre jag icke kan närmare ingå i dess detaljer. Men då den värde talaren vid förra plenum delgaf mig den tablå, han i dag för Kammaren uppläste, ehuru jag beklagligen till följd af andra göromål icke tagit del af eller granskat den samma, tillåter jag mig nu endast framhålla hvad jag vid ett enkelt betraktande

af tabellen funnit, nemligen att bland inkomsterna saknas statsverkets öfverskott för föregående år, och att Kongl. Maj:ts förslag till utgiftsstat naturligtvis är beroende jemväl derpå, att sådana öfverskott finnas och tagas med i räkningen.

Herr Peter Olsson: Det är med så mycket större tillfredsställelse jag nu inlåter mig i diskussion med Herr Finansministern, som jag, såsom Herr Finansministern äfven yttrade, lemnat honom del af den finans-tablå, hvilken jag för Herrarne nyss uppläst.

Herr Finansministern anmärkte, att jag uti denna tablå icke upptagit något af öfverskotten för åren 1873 och 1874. Ja, mine Herrar, detta är mycket riktigt. Jag har icke gjort det, ty jag kan ej föreställa mig, huru jag, om jag önskar förskaffa mig en, så vidt möjligt är, trogen finansbild öfver riksbudgetens ställning under ett påföljande år, skall kunna behandla *statsverkets* inkomster annorlunda än hvarje annan inkomst och vinna ett tillförlitligt resultat af mina beräkningar angående dessa inkomster å ena sidan och beträffande statsverkets utgifter å den andra, om jag dervid tager i betraktande de öfverskott, som föregående år lemnat. Om jag såsom enskild person vill se, huru ett följande år ställer sig med afseende å inkomster ocd utgifter; om jag vill göra för mig på förhand klart, huru stora inkomster jag kan hafva att påräkna och huru stora utgifter skola med dem bestridas, i akt och mening att, såsom en klok affärsman, göra ett någorlunda sannt öfverslag öfver min ställning under detta år, tror jag väl icke, att det vanliga beräkningsättet dervid upptager öfverskott, hvilka jag tilläfventyrs haft under föregående år. Jag har blott tagit i betraktande 1875 års riksstat. Derföre har jag också blott upptagit de inkomster och utgifter, som i den Kongl. propositionen finnas angifna för detta år, och jag har då kommit till de siffror, hvilka jag meddelat Kammaren. Likväl anser jag mig nu böra nämna, då frågan kommit på tal, att jag varit så moderat i mina beräkningar beträffande balansen eller bristen i statskassan, att jag blott fixerat denna brist till något öfver 5 millioner kronor, då den i verkligheten torde uppgå till omkring 7,600,000 kronor, derifrån dock bör afräknas den inkomst, som statskassan tillgodokommer för lån, som utlemnats och för hvilka denna kassa uppbär ränta och amortering. Men jag har icke upptagit en enda krona i utgift för riksdags- och revisionskostnader samt till diverse utgifter, hvilka poster tillsammans uppgå till en summa af 590,000 kronor. Jag nämner detta endast på det att Herrarne icke må tro, att jag velat göra ställningen *sämre*, än den är, utan har jag fasthållit att, så vidt sanning och rättvisa dermed låtit sig förena, göra den *bättre*. Och det skulle mycket glädja mig, om Herr Finansministern kunde upplysa, att *andra* inkomster finnas att påräkna för år 1875, dem jag icke tagit i beräkning. Regleringen gäller blott för *detta* år. Häraf följer, att jag icke bestrider, hvad Herr Finansministern anfört angående öfverskott och dispositioner öfver dem, och sådant helt enkelt derföre att frågan om deras användning icke, enligt mitt förmenande, inverkar på den fråga, hvilken nu föreligger.

Jag har ingenting nämnt om de 3 millioner kronor, hvilka Kongl. Maj:t äskat till rörlig materiel för våra jernvägar, ingenting om den

million, som äskas som anslag åt enskilda jernvägsanläggningar; icke heller någonting om de 45,000 kronor, hvilka Kongl. Maj:t i en annan proposition begär för en annan jernväg. Jag har icke gjort det, emedan jag anser, att dessa utgiftsposter äro af sådan beskaffenhet, att de åtminstone böra lemna inkomster för statskassan. Jag har allenast tagit i beräkning *sådana* inkomster, som normalt inflyta, och de utgifter, hvilka äro oundvikliga och som sannolikt i högre grad återkomma hvarje år. Ur *denna* synpunkt tror jag, att *mina* beräkningar skola vara riktiga. Jag har åtminstone af Herr Finansministerns yttrande icke blifvit öfvertygad om motsatsen.

Herr Statsrådet Wærn: Den föregående talaren kan göra sina beräkningar under hvilka förutsättningar som helst, utan att deremot är något att säga i och för sig. Sådant är utan tvifvel hans rättighet, om det är hans nöje. De siffror, hvilka han låtit inflyta i sin kalkyl, torde ock hvar för sig vara riktiga, och utan att hafva granskat tabellen, är jag fullt öfvertygad att talaren räknat rätt, och att således kalkylen i sin helhet är i öfverensstämmelse med talarens föresatta uppgift. Men för att något med tabellen skall bevisas, fordras ytterligare att den är fullständig och omfattande, och frågan är då om *synpunkten* är riktig. Tabelförfattaren kan välja sin synpunkt, huru han behagar, men en dylik valfrihet är icke medgifven Finansministern. Skall han hafva inne ett öfverskott af 13 millioner kronor och *icke* göra förslag om deras användning? Grundlagen hjunder, att Konungen skall för Riksdagen låta uppvisa statsverkets tillstånd i alla dess delar, och jag tror då att Finansministern har skyldighet att äfven upptaga öfverskotten och att föreslå huru de skola användas. Och då anslag erfordras till extra utgifter, men man, såsom den aktade talaren gjort, icke upptager de befintliga öfverskottsmedlen såsom tillgång, är det ju gifvet, att man måste komma på balans. Den värde talaren sade, att han i sin finanskalkyl förteगत eller eliminerat flera utgiftsposter, slutande å millioner, hvilket ju må vara förhållandet, men denna generositet afhjelper icke den balans, som uppkommer i statsbudgeten, om den uppställles så, som han gjort, så att tillgångar till vida större belopp än de utlemnade utgifterna icke blifvit upptagna.

Herr Peter Olsson: Jag vill ingalunda bestrida Herr Finansministerns rättighet att använda öfverskotten å riksbudgeten, men jag vågar fortfarande anse, att frågan derom icke är af beskaffenhet att utöfva någon som helst inverkan på riksstaten för år 1875. Jag upprepar, att jag endast haft för afsigt att anställa en undersökning, huru *riksstaten för år 1875* antagligen kommer att ställa sig. *Den* frågan är det jag uppställt och *den* frågan jag besvarat.

Efter denna öfverläggning, som nu förklarades slutad, bifölls Utskottets hemställan i förevarande punkt.

8:de punkten.

Bifölls.

Det slutliga yttrandet angående "extra ordinarie inkomster eller bevilningar" lades till handlingarne.

§ 9.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets utlåtande N:o 24, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående tillstånd för Norbergs jernvägs nya aktiebolag att bibehålla lemnade försträckningar af allmänna medel m. m.

§ 10.

Förekom till afgörande Stats-Utskottets utlåtande N:o 25, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående sökt eftergift å arrendet för Wenngarns kungsgård.

Härvid yttrade:

Herr Kjellman: Jag kan ej underlåta att yttra några ord i denna fråga, helst jag har mig bekant, att Kronan är fritagen från all kostnad vid olyckor af nu ifrågavarande beskaffenhet å den utarrenderade egendomen. Det med Löjtnanten Erik Alexanderson af Kammarkollegium den 22 November 1869 afslutade arrendekontrakt å Wenngarns kungsgård under 20 år från midfastan 1870, af hvilket jag förskaffat mig del, innehåller nemligen i § 8 följande bestämmelse: "Alla de äfventyr och vådliga händelser, som utan arrendatorens förvällande bevisligen inträffa, må icke läggas den oskyldige till last, utan gånge dermed efter hvad allmän lag stadgar; likväl göres härvid å Kronans sida det uttryckliga förbehåll, att, om under arrendeåren kungsgårdens åbyggnad och qvarn med dennas tillhörigheter genom vådeld eller annan vådlig händelse varder förstörd, Kronan i sådant fall icke är skyldig förse arrendatoren med andra hus och byggnader för kungsgårdens bruk, utan skall arrendatoren dem, efter föregången pröfning af deras beskaffenhet, i afräkning på sin byggnadsskyldighet sjelf uppföra emot erhållande vid arrendeårens utgång af den ersättning för deröfver verkställd byggnad, hvartill han efter lag och författningar kan finnas berättigad, hvilken ersättning då af den blifvande arrendatoren skall i afräkning på dess byggnadsskyldighet godtgöras". Då alltså arrendatorn redan på förhand, innan han öfvertog arrendet, var förberedd på den förlust och de kostnader han i nu antydda fall måste vidkännas, men han genom kontraktets godkännande med dessa villkor måste anses hafva funnit dem icke för honom medföra större risk än han egde ryggt att bära; samt härtill kommer att med all säkerhet lärers kunna antagas, att vid arrendeafgiftens bestämmande hänsyn tagits till vidden och beskaffenheten af de förpligtelser arrendatorn komme att ikläda sig, kan jag, för min del, på intet sätt medgifva, att arrendatorn, sedan det förutsatta fallet inträffat och kontraktet således i detta afseende skulle träda i tillämpning, skall ega att vinna befrielse derifrån. Men äfven om man lemnar den rättsliga synpunkten mera ur sigte, finnas, enligt mitt förmenande, flera omständigheter, som tala emot den sökta eftergiften. Jag har sålunda först och främst inhemtat, att arrendet skall vara mycket billigt. Vidare har mig berättats, att, då för tre år sedan

uthusbyggnaderna nedbrunno, hvarvid hela kungsgården hade kunnat löpa fara att blifva genom branden förstörd, om vinden, som nu lyckligtvis låg åt annat håll, hade kastat om, arrendatorn blef uppmanad att assurera de dyrbara hufvudbyggnaderna, utan att han likväl, så vidt jag vet, efterkommit denna uppmaning, hvilket synes mig ådagalägga mycken bristande omtanke å hans sida.

Arrendatorn uppgifver ock i sin ansökan, att han, som för de nedbrunna husen fått i brandstodsersättning uppbära 3,075 kronor, dessutom blifvit af synerätt tillerkänd att af förre arrendatorn för desamma utbekomma 5,404 kronor 83 öre, eller tillsammans 8,479 kronor 83 öre. Rätta förhållandet är dock, att vid hållen af- och tillträdessyn det belopp, som i husröta och nybyggnad blef arrendatorn "*tillerkändt*", var 40,000 kronor, fastän han ej bekommit mera än han nämnt.

Vid öfvervägande af allt detta kan jag således icke godkänna det slut, hvartill Stats-Utskottet i saken kommit, utan yrkar afslag å betänkandet.

Herr Statsrådet Wærn: Herr Talman, mine Herrar! Hvad beträffar det af föregående talare åberopade innehållet af det kontrakt, som blifvit å statens vägnar upprättadt med nuvarande arrendatorn af Wenngarns kungsgård, särskildt för det fall om hvilket här är fråga, har det väl sin riktighet, eftersom han uppläste det. Derpå ligger för öfrigt mindre vikt. Kongl. Maj:ts proposition i ämnet utgår nemligen helt och hållet från *billighetsskäl*, och jag ber få erinra den värde talaren derom, att derest juridiska skäl gifvit stöd åt den sökta eftergiften, någon framställning i angifven syftning aldrig blifvit gjord eller behöft göras hos Riksdagen. Alla de auktoriteter, hvilka haft att afgifva yttrande i frågan, hafva sammanstämmande förklarar att ömmande skäl vore här för handen. Kammarkollegium har dock betydligt nedsatt det afdrag å arrendet, hvarom sökanden anhållit, och Kongl. Maj:t har endast föreslagit hvad Kammarkollegium tillstyrkt. Det förekommer verkligen mången gång vid regeringsärendenas behandling, att Kongl. Maj:t finner sig icke kunna undgå att, när ömmande skäl i något fall äro för handen, vid dem fästa afseende, och Riksdagen har äfven, för sin del, ur sådan synpunkt pröfvat och mången gång tillstyrkt dylika framställningar, utan afseende derå att de icke varit juridiskt grundade. Stats-Utskottets föreliggande betänkande ådagalägger också, att jemväl denna gång samma uppfattning gjort sig gällande.

Hvad åter angår den omständigheten, att, efter hvad den värde talaren yttrade, arrendatorn blifvit tillerkänd en vida större summa i ersättning för husröta och nybyggnad än han utbekommit, tyckes mig innebära ett ytterligare bevekande skäl till arrendatorns förmån, men ingalunda motsatsen.

Hvad som för öfrigt, utom de ömmande skälen, hufvudsakligen föranledt Kongl. Maj:t att för detta speciela fall vända sig till Riksdagen, är det förhållandet, att arrendatorn med ospard kostnad uppfört dyrbara byggnader i de nedbrunnas ställe, hvarigenom kungsgården stigit i värde; och då staten emottager dessa byggnader utan någon godtgörelse, torde det vara mindre lämpligt att samtidigt åberopa den juridiska rätten för

att komma undan den icke synnerligt betydliga eftergift, hvaraf meningen är, att arrendatorn skulle komma i åtnjutande.

Herr Kjellman: Med anledning af Herr Finansministerns nu afgifna yttrande, vill jag till hvad jag i ämnet redan anført endast tillägga den upplysningen, att det belopp af omkring 34,600 R:dr, som arrendatorn icke utbekommit af honom tillerkända husröte- och nybyggnadsersättningen, är beroende af rättegång, samt att det ser ut, som om arrendatorn vinner. Jag yrkar afslag fortfarande.

Herr Carl Ifvarsson: Såsom medlem af det Utskott, som behandlat denna fråga, är jag i tillfälle meddela, att så väl inom afdelningen som Utskottet man funnit de förhållanden, som vid ärendets pröfning förekommit, vara sådana, att man varit alldeles ense derom, att, i fall saken händt en enskild jordegare, han säkerligen skulle funnit sig föranlåten att efterskänka lika mycket, om ej mera än det belopp, hvarom i den Kongl. propositionen gjorts framställning. Det förhåller sig alldeles så, som Herr Finansministern nyss uppgaf, att arrendatorn uppfört med mycken kostnad solidare och bättre byggnader till ersättning för dem, som nedbrunnit, samt att således genom hans åtgärd kungsgården stigit i värde.

I öfrigt är upplyst, att arrendatorn tillskyndats stora och oförvåladade förluster derigenom att en del af årsgrödan blifvit skadad, emedan den i saknad af nödiga förvaringsrum måst under regnig årstid bergas medelst stackning på öppna fältet.

Af billighetsskäl har sålunda Kongl. Maj:ts hemställan tillkommit, och jag anser, att Riksdagen äfven bör af billighetsskäl villfara den.

Jag tillstyrker bifall.

Öfverläggningen var slutad. Sedan propositioner gifvits, i enlighet med de framställda yrkandena, dels på bifall och dels på afslag, förklarade Herr Talmannen sig anse den förra af dessa propositioner vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef emellertid begärd, med anledning hvaraf en så lydande omröstningsproposition nu uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i dess utlåtande N:o 25,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är Utskottets hemställan af Kammaren afslagen.

Omröstningen företogs och visade, att 109 ledamöter röstat ja mot 35, som röstat nej, i följd hvaraf Kammaren bifallit Utskottets hemställan.

§ 11.

Föredrogs Första Kammarens protokollsutdrag N:o 57, med delgivande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 1, i anledning af Herr Sundells motion om nedsättning i kontrollstämplingsafgiften.

Sedan uppläsning försiggått af såväl berörda protokollsutdrag som jemväl af Utskottets i ofvannämnda utlåtande gjorda, af Första Kammaren bifallna hemställan, begärde

Herr Jonas Jonasson från Calmar län ordet och yttrade: Det torde måhända vara lämpligast, att ärendet, innan det afgöres, hänvisas till Tillfälligt Utskotts behandling, och jag anhåller fördenskull om proposition i sådan siftning.

Vidare anfördes ej. Herr Talmannen hemställde, huruvida Kammaren, enligt Herr Jonas Jonassons yrkande, ansåg ärendet böra för närmare utredning till något af denna Kammares Tillfälliga Utskott remitteras. Härtill svarades likväl med öfvervägande nej, i anledning hvaraf Herr Talmannen gaf proposition på omedelbart antagande af Första Kammarens beslut. Denna senare proposition besvarades allmänt med ja; och hade alltså Första Kammarens i detta ämne fattade beslut blifvit af Andra Kammaren antaget.

§ 12.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 1 (i samlingen N:o 6), i anledning af Herr A. Bäckströms motion (N:o 120) om ändring i 8 § 5 mom. af Folkskolestadgan den 18 Juni 1842.

Herr Hjelm anförde: Herr Talman, mine Herrar! Redan vid föregående tillfällen, då frågan om folkskolelagen varit å baue, har jag i Kammaren uttalat, att jag icke är någon synnerlig vän af särskilda och partiela småförändringar, då så många skäl, enligt min öfvertygelse, grundad på en lång erfarenhet, tala därför, att den i ämnet nu gällande författning bör i dess helhet omarbetas. Den är redan efter endast 32 års tillvaro till den grad lappad med nya klutar, att det verkligen fordras mycken kännedom om dess första utseende, eller hurudan den från början varit. En sådan mängd änderande och förklarande författningar hafva nemligen utkommit under årens lopp, att endast *registret* jemte tillkännagifvande af innehållet öfver alla dessa mångfaldiga författningar upptaga i fint oktavyrck icke mindre än 11 sidor. Men *mera* talande skäl finnas, hvilka hos mig rotfästade öfvertygelsen om angelägenheten och vigten derutaf, att en fullständig omarbetning af hela författningen må komma att ega rum, nemligen att folkskolan måtte sättas i tillfälle att bättre, eller med mera framgång än hvad den nu förmår, verka för ett bättre religiöst och moraliskt sedligt lif ibland vårt folk än hvad den nu gör.

Jag vill emellertid icke nu dermed uppehålla mig vidare. Jag beklagar blott, att jag, ty värr, måste förutsätta, att det dröjer en lång och kanske mycket lång tid, innan en tidsenlig, fullt lämplig och homogen samt kraftigt verkande folkskolelag kommer till stånd. Vid sådant förhållande lärer för den, som med varm och levande nitälskan omfattar den folkliga bildningens sak, det vara angeläget att tillse, att denna icke alltför mycket lider och förryckes af oegentliga former under afbidan på en bättre lagstiftnings hägn. Betraktar jag ur en sådan synpunkt det förslag, som Herr Bäckström här framlagt derom, att den presterskapet nu tillkommande varning för försummad undervisning, hvarom 8 § 5 mom. af Folkskolestadgan den 18 Juni 1842 handlar, skulle öfverflyttas på skolrådet, som då kunde genom sina ledamöter och anordnade tillsyningsmän, hvar och en inom sin rote, vaka öfver barnens skolgång, kan jag icke annat än erkänna, att ett stadgande i den af motionären sålunda angifna syftning är af behovet påkalladt och, jag vågar påstå det, skulle befämja saken om förändringen genomfördes.

I folkrika och vidsträckta församlingar på landet, der ofta nog de presterliga arbetskrafterna äro ganska mycket begränsade eller af ålder oförmögna till någon mera ansträngande tienstgöring, möter så väl af dessa som andra skäl tillämpningen af nyss citerade lagbud beträffande presterskapets varningar mycken svårighet, och den blifver i det närmaste en omöjlighet, om de tredskande föräldrarne eller målsmännen hafva sitt hemvist i de aflägsnaste delarne af en församling, som upptager en ytvidd af 20, 30 eller 40 kvadratmil, hvilket händer. Denna olägenhet framstår så mycket hjertare, som skolstadgan bestämmer, att först sedan sig visat, att presterskapets varningar — eller första varningsgraden — "ej haft åsyftad verkan", kyrkorådet är berättigadt att meddela de tredskande den andra varningsgraden. Det finnes inom landet en stor mängd ambulato-riska skolor. Dessa äro i verksamhet en kort tid på hvarje ställe. Innan presterskapet hinner meddela den första och enskilda varningen och verkan deraf kan med någon säkerhet utrönas, kan den bestämda undervisningstiden gå till ända och skolläraren bryter upp till ett annat ställe i församlingen för att der fortsätta sin verksamhet. Det egentliga och beklagensvärda resultatet af nu lagstadgade många omsvep och omgångar i varningsproceduren blir således endast den, att det stackars barnet för det året blir utan all undervisning, ty en sorglig erfarenhet gifver vid handen, att de föräldrar, som tredskas och ej vilja sända sina barn till skolan, gemenligen just äro de, som mest försumma barnens undervisning i hemmet. Folkskoleinspektörerne pläga visserligen merändels omförmåla i sina berättelser, att de barn, som icke besöka folkskolan, äro anmälda såsom åtnjutande skolundervisning i hemmen, men folkskoleinspektörerne hafva i allmänhet icke tillfälle att genom besök i dessa hem eller genom personlig pröfning göra sig förvissade, om uppgiften också är sanning, om barnen i hemmen hållas till läsning eller icke, och i förra fallet, af hvilken art den är. Vi lärare, som hafva beröring med folket på skilda ställen och jemväl i aflägsna delar af kommunerna, vi hafva deremot rika tillfällen att erfara och förnimma, huru försummade barnen blifva i sedlig uppfostran och i den bokstafliga undervisningen. Hvilket fosterländskt hjerta måste icke häröfver intagas af grämelse och bekymmer.

Och det sorgligaste är, att erfarenheten nära nog dagligen påvisar, hurusom, då dessa på sådant sätt utan deras förskyllan vårdslösa barn blifva ynglingar och träda ut i lifvet, de ej blott få röna många svårigheter att, till följd af sina bristande insigter i vetandets första elementer, der bryta sig väg, utan äfven i sedligt afseende visa sig icke ega den själfkänsla och den kraft i sinnet, som i lifvets ofta bittra strid förmår afhålla frestelsen till synd och brott i stället för att höra till deras lätta byte.

Det ärade Utskottet tyckes antaga, att ett godkännande af föreslagna förändringen möter hinder af kyrkostämmoförordningen. För min del finner jag dock ordalagen i 8 § 5 mom. af folkskolestadgan tillräckligt tydliga, då det der heter: "om dessa varningar förblifva fruktlösa, må barnen kunna ifrån föräldrarne skiljas och till vårdande åt andra personer öfverlemnas samt kostuaden för barnens underhåll jemte skolafgifterna hos föräldrarne eller målsmännen i laga ordning utmätas." Der finnes således icke föreskrifvet, att åt kyrkostämman skall inrymmas någon befogenhet i detta hänseende, och hvad beträffar de §§ af kyrkostämmoförordningen, hvilka Utskottet särskildt åberopat, heter det der, bland annat: "Låter sig den felande härigenom icke rättas, då eger kyrkorådet att efter sakens beskaffenhet vidtaga den ytterligare åtgärd, som med lag och författningar öfverensstämmer", men detta afser icke försummad skolgång.

Det ärade Utskottet synes vidare hafva mycket fäst sig vid Kongl. Cirkuläret den 15 Oktober 1869, som bestämmer, att hvarje skoldistrikt skall indelas i mindre områden och för hvarje sådant tillsättas en tillsyningsman för att öfvervaka dervarande barns skolgång, hvilken åtgärd naturligtvis är afsedd att fylla ett känt behof isynnerhet i aflägsnare delar af distriktet, der svårighet möter för presterskapet att ställa sig i mera direkt beröring med föräldrarne.

Jag ber dock att härvid till en början få erinra, att dessa tillsyningsmän icke äro utrustade med någon laglig makt och myndighet att vidtaga officiella åtgärder. De kunna visserligen genom påminnelser och förmaningar eller med andra ord försöka att inverka på föräldrarne, om de dertill hafva vilja och förmåga, men just i detta afseende torde anledning i många fall förefinnas till grundade tvifvel. En ganska vidsträckt erfarenhet lär oss, hurudana dessa tillsyningsmän flerstädes äro. Jag har händelsevis — jag säger *händelsevis* — i en folkskoleinspektörs berättelse härom påträffat ett ganska betecknande yttrande, hvilket jag skall tillåta mig meddela. Det lyder, som följer — och detta ifrån ett inspektionsdistrikt i Strengnäs stift, — "i många, kanske de flesta skoldistrikt, är detta," nemligen tillsyningsmännens vakande öfver skolgången, "mera en föreskrift på papperet än i verkligheten." Många vitsord från orter, dem jag känner närmare till, bekräfta, att desse tillsyningsmän vanligen äro sådana, som de beskrivas här af den ifrågavarande inspektören. Ja, jag har sjelf varit med om fall, då sjelfva *tillsyningsmännen* undfått varning, till och med inför kyrkoråd, därför att de hvarken beredt sina egna barn undervisning i hemmet eller skickat dem till skolan att der undervisas. Jag vet sålunda att dessa tillsyningsmän icke alltid äro något att bygga på för befrämjande af en ordentlig skolgång, och jag tror således, att

hela denna, af Utskottets framhållna, tillsyningsmannainrättning vare sig i praktiskt eller moraliskt hänseende just icke kan förtjena att synnerligen lofordas. Den saknar både makt och inflytande, men tillsyningsmannen skulle alltid kunna användas, att med lagen i hand tillsäga föräldrarna "ni måste sända barnen i skolan" annars blifva ni kallade inför kyrko- eller skolråd," men att moraliskt inverka på tredskande föräldrar, dertill äro de icke annat än undantagsvis lämpliga. Helt annat skulle dessutom, efter min tanke, förhållandet blifva, om omsorgen för barnens ordentliga skolgång ålades skolrådet, som kunde begagna både tillsyningsmän och ledamöter att gifva första varningen, i enlighet med motionärens förslag. Skolrådsledamot egde då befogenhet att gifva föräldrar och målsmän de varningar, som nu åligga presterskapet, hvilket således ej behöfde besväras för detta ändamål. Blefve varningarna obeaktade, borde förhållandet genast inberättas till skolrådet, som vid fall af uppenbar tredska hade makt att till förhör inkalla de skolpligtige barnen och deras föräldrar eller målsmän för erhållande af varning, samt att, om äfven då alla föreställningar visade sig vara förgäfves använda, såsom sista utväg skilja barnen från föräldrarna och dem på de försunliges bekostnad i skolan hålla. Detta synes mig vara ett verkligt praktiskt förfarande och min tro är, att, om detsamma blefve tillämpadt, det skulle verka mycket godt och åstadkomma skyndsamhet, mot som nu tillgår, att få barnen i skolan och att i allmänhet befrämja en ordentlig skolgång. Det ena med det andra gör, att jag tillstyrker bifall till hvad motionären hemställt.

Herr Törneblad: Jag har såsom medlem af det tillfälliga Utskottet begärt ordet för att i korthet söka bemöta den föregående talarrens invändningar, ehuru jag icke kan finna att han genom dem lyckats vederlägga Utskottets motivering eller bevisa riktigheten af sin egen mening. Den ärade talaren har visserligen sagt, att föreskriften om tillsyningsmännen icke skulle vara någonting annat än en föreskrift på papperet, och att det inträffade, att tillsyningsmännen sjelfve måste inkallas och varnas, derföre att de icke fullgöra sina skyldigheter; men det skälet synes mig tvärtom tala för bifall till Utskottets hemställan. Ty skulle den makt öfver skolväsendet, som nu ligger i skolrådets hand, verkligen på något ställe hafva blifvit i den grad missbrukad, att dylika tillsyningsmän blifvit tillsatte, så hemställer jag om icke förhållandet skulle blifva mycket värre, om skolrådet ensamt finge utöfva kontrollen öfver undervisningen. Det anförda exemplet talar tvärtom för bibehållandet af kyrkorådets myndighet i förevarande hänseende; ty enligt gällande kyrkostämmoförordning är det endast kyrko- ej skolrådet, som eger rätt att gifva sina varningar erforderlig kraft eller genom laga åtgärder bereda den rättelse i föräldrars och målsmäns tredskande att skicka barnen till skolan, hvilken kan vara af nöden. Utskottet har dessutom föreställt sig, att, då det vore fråga om åtgärder, hvilka möjligen kunna leda ända derhän, att barnen tagas från föräldrarna, man i första rummet borde anlita öfvertygelsens väg. Och det är just denna väg lagstiftaren hittills i första hand hänvisat till; först sedan det visat sig att ändamålet på det sättet ej kunnat vinnas, hänvisar han till presterskapet

och kyrkorådet, hvilket ju i allmänhet utöfvar kyrko- och sedlighets-tukten inom församlingen, för vidtagande af ytterligare åtgärder.

Med stöd af nu anförda skäl och Utskottets motivering i öfrigt, tillstyrker jag för min del bifall till Utskottets hemställan.

Herr Bäckström: Herr Talman! Då jag väckte denna motion, utgick jag från den åsigten, att skolrådet ej borde vara någon underordnad myndighet under kyrkorådet, utan oberoende af kyrkorådet ega fritt ordna om hvad som behöfdes för barnens ordentliga skolgång. Kongl. cirkuläret af den 15 Oktober 1869 var mig icke obekant, men då de tillsyningsmän, som detta cirkulär omtalar, icke, enligt hvad Utskottet äfven erkänt, hafva rätt att utdela *varningar*, så vet jag icke hvad desse delegerade och skolrådsledamöter egentligen skola göra annat än på sin höjd taga reda på förhållandena och meddela desamma åt presterskapet.

Den tredskande kan i sådant fall sitta ostörd af presterskapets varningar i åratals, utan att vare sig kyrkorådet eller skolrådet något dervid kan åtgöra. Jag tror derföre, att skolrådet ensamt och oberoende af presterskapets och kyrkorådets varningar bör taga hand om skolans angelägenheter och barnens skolgång. Utskottet har icke heller nekat, att detta vore rätt, men ansett att kommunallagarne lade hinder för en sådan förändring. Min enskilda åsigt är, att Riksdag och Regering böra kunna åstadkomma denna förändring, något hvartil äfven 30 § kyrkostämmoförordningen tyckes gifva anledning. Men då jag i min motion icke framställt något formuleradt förslag dertill, så vill jag ej yrka bifall till motionen, utan anhåller om återremiss af betänkandet, på det att Utskottet måtte blifva i tillfälle att uppgöra ett förslag i den riktning jag i motionen yrkat.

Herr Törnfeldt: Jag anser motionärens förslag icke vara af nöden, utan skulle tvärtom tro att det vore godt och behöfligt att kyrkorådet finge rätt att kalla fattigvårdsstyrelsen inför sig för att varna henne, då hon försummat tillse fattiga och föräldralösa barn, så att de kunnat gå i skolan.

Herr Hjelm: Jag förvånar mig icke öfver, att den siste ärade talaren ansåg en sådan bestämmelse, som den nu här föreslagits, icke vara af nöden. Jag delar verkligen denna åsigt, så vidt frågan rör de små kommunerna, der presterskapet känner snart sagdt hvarenda person i församlingen, och hvilkas areal icke är större, än att presterskapet beqvämt kan göra sig en promenad till hvarje hem, men förhållandet är annorlunda i församlingar med 20, 30, 40 qvadratmils areal. Den kommun, jag tillhör, är 40 qvadratmil i omfång. Derinom finnas en mängd skolor, under det presterskapet består af två ålderstigna gubbar och en yngre prestman, och jag frågar, huru skall det då vara möjligt att under sådana förhållanden behörigen efterfölja det stadgande om presterskapets skyldighet att öfvervaka barnens ordentliga skolgång, som motionären nu ansett böra ändras.

Ironiens vapen kunna tillgripas i hvilken fråga som helst, men jag hade trott och hoppats, att i ett ämne, som rör en så allvarlig sak som

vår folkundervisning. dessa vapen, åtminstone inom denna Kammare, icke skulle användas, och det aldra minst af den ärade talaren på calmarbänken. Då han emellertid nu deraf begagnat sig för att söka bemöta hvad jag i mitt förra anförande i denna fråga yttrade, ser jag mig tvungen att med några ord från min ståndpunkt bemöta honom. Jag sade, att de ifrågasatta tillsyningsmännen icke alltid äro så fullt lämpliga att kunna moraliskt inverka på tredskande föräldrar, som Utskottet synes hafva förutsatt, men jag sade äfven, att om sådan tillsyningsman hade åliggande att tillsäga föräldrar, det de måste skicka sina barn i skolan vid äfventyr att eljest kallas inför kyrkorådet, skulle en sådan erinran vara en ganska kraftig påminnelse för föräldrar att icke försumma sina barns undervisning, ty i allmänhet har folket en ganska stor respekt för att inställa sig inför kyrkorådet och samma fruktan för skolrådet skulle icke uteblifva. Under nuvarande bestämmelser kan emellertid föreskriften om försumlige tredskande föräldrars kallande inför kyrkorådet icke tillämpas. just därför att presterskapet i många kommuner icke kan vara i tillfälle att gifva den förberedande varning till föräldrar, som före ett sådant kallande bör ega rum. Således anser jag motionärens förslag, i händelse det blefve bifallet, komma att mycket mer gagna än skada; och att skolrådet är mera lämpligt för varningens meddelande än kyrkorådet, behöfver väl icke vidare bevisas. Bäst vore naturligtvis, om vi kunde komma derhän, att dylika varningsåtgärder icke behöfdes, och jag hoppas äfven, att detta lyckliga förhållande skall en gång i framtiden inträda. Jag är förvissad, att om vederbörande skolråd, konsistorier och folkskoleinspektörer icke funne sig föranledda att, såsom nu mångenstädes sker, åsidosätta en lag, som af regering och representation utfärdats, om att afgangsbetyg skall meddelas från folkskolan, och detta naturligtvis före inskrifning till nattvardsberedningen, så skulle förhållandet med undervisningens begagnande i denna skola blifva bättre än hvad det nu är. Om folket blefve vant vid att sådana betyg meddelades och borde uttagas, så skulle detta säkerligen utgöra den kraftigaste maning för både föräldrar och barn att låta de sistnämnda begagna sig af undervisningen, och äfven en sporre för barnen att under lärotiden försöka att skaffa sig sådana kunskaper, att de vid afgang från skolan kunde få ett vackert betyg. Nu är emellertid förhållandet, enligt hvad jemväl folkskoleinspektörernas berättelser gifva vid handen, att det finnas hela stift i landet, exempelvis vill jag nämna Hiernösands, der nämnda föreskrift icke tillämpas. Huru det är möjligt att en *tio års* gammal författning, som statsmakterna gemensamt utgifvit till allmän efterlefnad så kan af presterskapet lemnas utan afseende, såsom här är förhållandet, är för mig en gåta, men faktiskt är förhållandet sådant på många ställen.

Jag vill icke vidare uppehålla Kammaren, men jag tror mig hafva, genom hvad jag nu och förra gången jag hade ordet, yttrat, hafva visat, att om också ifrågavarande tillsyningsmän i de aflägsnare delarne af skoldistriktet, såsom Utskottet förutsatt, icke skulle vara lämplige, icke hafva det nit för folkundervisningen, som vore önskvärdt, så skulle de åtminstone i de flesta fall, om de finge sig uppdraget att hos föräldrar göra den erinran, att de voro skyldige skicka sina barn i skolan, och att

föräldrarna i annat fall skulle kallas inför kyrkorådet, kunna verka mycket godt. Då motionären, såsom jag tyckte mig finna, glömde att yrka bifall till motionen, yrkar jag härmedelst, att densamma måtte af Kammaren godkännas.

Herr Alb. Staff: Jag har begärt ordet endast för att förklara, att jag för min del anser grundtanken i motionärens förslag riktig. Ty då det finnes särskilda skolråd och särskilda kyrkoråd, så borde väl skolrådet rätteligen vara den maktägande auktoriteten att i sådana fall, som dem hvarom nu är fråga, förfara. Här i Stockholm praktiseras äfven på det sättet; våra skolråd anse sig vara i sin goda rätt, då de varna föräldrar eller målsmän, som tredskas att låta barnen besöka skolan. Då jag emellertid måste medgifva att, såsom en föregående talare erinrat, allmänna kyrkostämmoförordningen lägger hinder i vägen för den af motionären föreslagna förändringen, så vill jag icke göra något yrkande om bifall till densamma, utan inskränker mig till det nu i korthet anförda.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan, dels att, med afslag å denna hemställan, motionärens förslag måtte antagas, dels ock slutligen återrequis. Herr Talmannen gaf propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och fann ja vara öfvervägande för den förstnämnda meningen. Utskottets hemställan hade alltså blifvit af Kammaren bifallen.

§ 13.

Föredrogs och bifölls Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 2 (i samlingen N:o 7) med anledning af Herr J. Sandstedts motion (N:o 89), om ändring i reglementet för de lägre landtbruks-skolorna i riket; och skulle, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdags-ordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet Medkammaren delgifvas.

§ 14.

På framställning af Herr Talmannen beslöt Kammaren, att Stats-Utskottets i detta sammanträde ånyo bordlagda memorial N:o 30, med förslag till voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga frågor rörande anslagen under Riksstatens andra hufvudtitel, skulle å föredragningslistan för det sammanträde, som komme att hållas Måndagen den 2 instundande Mars, uppföras näst efter de gemensamma omröstningar, som, enligt förut fattadt beslut, då skulle företagas.

§ 15.

Anmälades följande inkomna ärenden:

Lag-Utskottets utlåtanden:

N:o 10, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande stad-

ganden angående skyldighet att deltaga i byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse; och

N:o 11, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande stadganden rörande skyldigheten att bygga och underhålla allmänna vägar och broar;

Särskilda Utskottets memorial N:o 1, i fråga om handläggning af en i Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof gjord framställning om anslag till skogsväsendets befrämjande; samt

Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 5 (i samlingen N:o 8), i anledning af väckt förslag om aflåtande af underdånig skrivelse till Kongl. Maj:t rörande befrielse af sådana fartyg, som söka nödhamn, från utgörande af fyr- och båkafgifter.

Dessa ärenden, som nu första gången bordlades, skulle å den föredragningslista, som för sammanträdet nästa Måndag komme att upprättas, erhålla plats näst efter det Stats-Utskottets memorial N:o 30, hvars föredragningsordning i nästföregående § finnes bestämd.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag rörande de i detta sammanträde fattade beslut.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Herr *Pehr Pehrsson* under 12 dagar från och med morgondagen, i anledning af inträffadt dödsfall i hans hem.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. half 1 e. m.

In fidem
H. Husberg.